

SELÇUKİLERDE GİYİM EŞYASI

M. Zeki ORAL

Anadolu Selçukîleri veya Türkiye Selçukluları 1077-1308 (470-708) dediğimiz ecdad milletin Orta Asya'dan madî ve mânevî birçok bilgilerle cihazlanmış olarak anadolu'ya göç ettiklerini biliyoruz. Anadoluya geldikleri ilk yüzyıllarda burada kurdukları dinî ve sivil mimarî eserlerle tezyinî sanat bölümlerinin hemen hepsinde gösterdikleri yüksek başarı ve bunlardan zamanımıza kadar intikal eden şaheserler bu kanaatımızın şüphe götürmez tanıklarındır.

Anadolu'nun, Avrupa'yı Asya'ya bağlayan ana yollar üzerinde bulunması dolayısıyla geçirdiği siyasî herc-ü mercülere rağmen millî kültürün devam ettiğini de birçok delilleriyle ortaya koymak mümkündür.

Biz Anıt ve Etnoğrafya dergilerinde yayınladığımız Selçuk devri yemekleri ile bugünkü Türk yemekleri arasındaki menşe birliğini ortaya koymaya çalışmıştık. Yine bu maksatla Selçuk devrinde yazılmış kitaplarda adlarına rasladığımız giyim eşyasını ele alıyoruz. Bunlar Selçukîlerden evvel de bilinen fakat bu devirde ve mükemmel bir şekilde yapılan ve kullanılan eşya olduğuna işaret etmek yerinde olur.

1 — Ayakkabılar :

Selçuk devrinde çarık, pataya, çizme vardır. Bu isimler türlü vesilerle mesneviye geçmiştir :

چارق و پاتایه مر تراست
آفتابی را چندیها کی رواست

Ve :

ای آبازا این مهرها بر چارق

Türkçesi : “Çarık ve Pataya padişahlara lâyük değildir. Sana yakışır ve Ey Ayaz bu çarığı bu kardan çok sevmek nedir?” demektir.¹

Çarık : zamanımıza kadar devam etmiş bir ayakkabıdır. Debbağlanmamış büyük baş hayvanların derisinden yapılır. Burun kısmı sivrice dikilir. Topuk ve yan kısımlarına ipler geçirilerek ayağa göre şekillendirilir. İplerin uçları çorabın üstüne bağlanarak ayakta durması sağlanır. Anadolu köylerinde halen kullanılmaktadır.

Pataya :

25-30 santimetre genişliğinde 1-1.25 metre uzunluğunda, yünden sık ve sağlam dokunmuş bir giyim eşyasıdır. Nihayetinde püsküllü ipleri vardır. Bu suretle hazırlanan Pataya ayağın ucundan diz kapağı altına kadar sarılır. Üstüne çarık giyilirdi. Anadolu'da buna (Dolak) derler köylerimizi gezerken birçok vatandaşların bunu kullandıklarını gördüm.

Çizme :

Mesnevî şerifte Çizmeden de bahs edilmiştir :

صبرکن درموزه دوزی تو هنوز
ور بوی بی صبر کردی پاره دوز

Türkçesi “Çizme dikmekte sabırsızlık edersen eskici olursun” anlamındadır². Anonim Selçuknamede ise :

¹ Ankaravî şerhî mesnevî şerif. Mısır Tabı Cilt. 2. sayfa. 147. ve Metn-i mesnevî C. V. S. 700.

² Mesnevî şerif Ankaravî şerhî. Mısır tab-1. Cilt. III. sayfa 397.

یکی را دیدند افتاده و موزه‌ها همین دریای بود.
چون موزه را کشیدند انکشت پایش شش بود دیدند.
زعهد وز منشور شاهنشی

Türkçesi : “Düşmüş (Şehit olmuş) birini gördüler. Çizmeleri ayağında idi. Çizmeleri açtılar. Ayağının altı parmak olduğunu gördüler.”³

Selçukilerden I. Keyhusrev'in ikinci sultanlığı zamanında memleketin batısında komşusu bulunan Alaşehir hükümdarı Teodor Laskaris (İbni Bibi'de leşkери Eb ül-Fida'da alaşkeri) ile 1210-11 (607. H.) yaptığı harpte şehit düşmüştü. Harb sonunda ümerea ve maiyyet askerleri hükümdarı aradılar. Ordu arasında bulamadılar. XXX Şehitler arasında cesedini buldular. Fakat yüz çizgileri bozulmuş olduğu için tanıyamadılar. Nihayet ayağındaki Çizmeyi çıkardılar. Ayağının altı parmaklı olduğunu görünce tanıdılar. Çizme adı da işte bu suretle tarihe geçmiş oldu.

II — Elbiseler :

Şalvar :

Enis ül-Kulub'ta :

ز القاب عالی بجاه و مهی
ز جتر وز سنجوق و مرکوب رتیغ
ز تخفه بی مر و بی دریغ
جز از خلعت سلطنت شاهوار
لباس فتوت که بد یادکار

Türkçesi : “Çok yüksek elkabla yazılmış şahlık ahd ve menşuri ile birlikte çadır, sancak, binek hayvanları, kılıç ve şahane hilâtlar ve fütüvet libasları ve başka birçok değerli armağanlar” demektir.⁴

Enis ül-Kulub'ta fütüvet libasları diye yazılan bu elbise İbn-i Bibi nüshalarında Abbasî halifesi Nasır üd-din ul'lahin 1214-15 (611) yılında Selçukilerden I. Keykâbusa gönderdiği hediyeler ara-

³ Anonim Selçukname. Matbu nüsha. Metin kısmı. Sayfa 43.

⁴ Fuad Köprülü. Anadolu Selçukluları Tarihinin yerli kaynakları. Türk Tarih Kurumu Belleteni sayı 27. sayfa 516.

sında bulunan Siravi-i fütüvvet⁵ yani fütüvvet şalvarı olduğu açıklanmıştır⁶.

Şalvar üst kısmı geniş ve kırmalı, paçaları ayrı ve genişçe dikilmiş üstlük bir dondur. Ekseriya yün kumaştan ve şaldan yapıldığı için şalvar adı verilmiştir. İpekten ve pamuk bezden yapılanları, erkek ve kadınlara mahsus olanları vardır. Paçaları dar olursa (Potur), geniş olursa (Çakşır) derler. Kadı şalvarı yahut kâtibî şalvar denilen bir nevi daha vardır ki bunun cep ve paçalarının kenarları sırma ipekle işlemeli olurdu. 30-40 sene evveline kadar kadın ve erkek vatandaşların giydiklerini gördüğüm bu şalvar yavaş yavaş itibardan düşmektedir.

Üç etek entari :

Selçuk hükümdarlarından Alâ üddin I. Keykubat Kayseri de hükümdarlık tahtına oturdu. Kayseri den saltanat erkânı ile birlikte Aksaray'a geldi. Oradan Konya'ya hareket edildi. Konya'daki vezirler ve halk Obruk Kervansarayına kadar karşılamaya gittiler. Konya'ya yaklaştıkları zaman tören kumandanı olduğu anlaşılan Emîr Çaşnigîr'in kıyafeti anlatılırken :

امیر چاشنی کبر دامن قبا در کر زده و کلاه کیقبادی
بر سر نهاده

Yani, “Emîr Çaşnigîr eteklerini kemerine sokup Keykubadî külâhı başına koymuştu” denilmektedir⁷.

⁵ Siravil, şalvar isminden araplaştırılmış olması muhtemel bir kelimedir. Aslen Arapça Sirval ve Sirval'e kelimelerinin çoğulu (cem'i) yahut Siravi'in aslında tekil (müfret) olmasında melhuzdur. Kamus tercümesi cilt 3 sayfa 1364.

⁶ M. Th. Houtsma tabı Selçukname Tevârih-i Âl-i Selçuk. Müstemil bir tarih'i Selçukiyân Rum-i Türki cilt 3 sayfa 140. M. Th. Houtsma. Leiden 1902) ve İbn-i Bibi mufasssalı Kitab-ı Evâmîr ül-Alâiye fi'l umuri'l Alâiye. Türk Tarih Kurumu Tıpkı basımı) sayfa 156.

⁷ İbn-i Bibi mufasssalı. sayfa 116. M. Th. Houtsma tab'ı Selçukname sayfa 202.

Şu ibareden anlaşıldığına göre, Emîr Çaşnigîr⁸ eteklerini kuşağına sokulan bir elbise giymişti ki bunun üç etek entari olduğunu kabul ediyoruz.

Üç etek entariyi yakın zamanlara kadar erkeklerin de giydiklerini biliyoruz. Resim. : 8 Bu entari birçok köylerimizde halen kadınlar tarafından kullanılmaktadır. Üç etek entarinin yanlarında birer yırtmacı olur. Kadınların giydikleri entarilerin etek kenarları sırma ve ipekle işlenir. Arka etek daha geniş, yanlardaki etekler daha dardır. İş zamanında yahut uzak yola giderken ön etekler kuşağa sokulur.

Kuşak :

Selçuknamelerden aldığımız yukarıdaki ibarede bulunan (kemer) kelimesi Kuşak olarak tercüme edilmiştir “Emîr Çaşnigîr dahi eteklerini kuşağına sokup Keyhubadî külâhı başına urdu” denilmektedir⁹.

Kuşak insanın beline gelmek suretiyle üç etek entarinin veya şalvarın üstüne sarılarak kullanılan bir eşyadır. Son zamanlarda Anadolu köylerinde en çok şal kuşak ve Tosya kuşağı kullanılırdı. Bunun muhtelif memleket ve asırlarda pek çok nevileri görülmüştür. Bu arada yün, şal, ipek kuşakları, Berk, Hindî, Mısrî, Müstendan, Arabî gibi çeşitleri sayılabilir.

Kemer :

Selçuknamelerde I. Alâ üd-din Keykubad'ın kıyafeti şöyle anlatılır :

تاج کیانی باشده و کرکیکاسی قوشنب مکمل
ومرصع جامه لار کیمشدی.

Yani, “başına padişahlara mahsus taç giymiş, beline Keykâvuslar gibi kemer kuşanmış ve yine şahane cevherlerle

⁸ Hükümdara gelen yemeklerin tadına bakan ve sofrada Hükümdardan önce bir lokma almak suretiyle tehlikesiz bir yemek olduğuna şahadet eden kimsedir. Çaşnigîrlik Selçukîler'de bir nevi memuriyet idi.

⁹ M. Th. Houtsma tab'ı Selçukname sahife. 202.

bezenmiş Câmeler giymişti”¹⁰ denilmektedir, aynı mehzazlerde (Zerrin kemer)¹¹ yani (Altun işlemeli kemer) adı da geçmektedir.

Kemer, bele bir defa sarılıp tokalanan veya uçlarındaki ipleri ile bağlanan bir eşyadır. Kemerler deriden, kumaştan yapılır. Yahut özel olarak dokunurdu. Kıymetli madenlerden yapılmış olanlarını kadınlar kadife fistan entarilerinin üzerine bağlardı. Ayrıca elbisenin altına bağlanarak içinde Altun Gümüş paralar saklanan kemerler de vardı.

Câme :

Selçuk devri eserlerinde Câme adı da çok geçer, meselâ Mesnevî Şerif'te :

جامه ات شوم سبها ات کوشم
شیر بیشت آورم ای محتشم

Hazret-i Musa Tûra giderken bir çoban gördü. O Hakka münacat ediyor ve “Ey Allahım neredesin? Bana görün :

— Senin câme yani elbiselerini yuyayım, Bitlerini öldüreyim. Ey yüceler yücesi önüne süt getireyim... diyordu.¹² Câme bazı kitaplarda kaftan anlamına alınmış ise de genel olarak elbise mânasına geldiği anlaşılmaktadır. Şair Nedim de :

Ey şeh-i hûbânım eyle ol kad-i mevzuna sen,
Renk-i gülden câme bûy-i yasemen menden pirehen.

yani ey güzeller şahı o mevzun boynuna Gül renginden elbise, Yasemen kokusundan gömlek yap ... demiştir.

Hırka :

Hazret-i Mevlâna Mesnevî Şerifinde :

بر زمین زد خرقة را کای بی عیار
زین دغل مارا بر آورده زکار

¹⁰ Yazıcı zade Ali. Tarih'i Âli Selçuk. Topkapı sarayı Revan köşkü Ktp. 1391.

¹¹ M. Th. Houtsma tab'ı Selçukname sahife 202.

¹² İsmail Ankaravî. Mesnevî Şerif şerhi Mısr tab'ı cilt 2 sahife 146.

Türkçesi : “Kaftan soyucu Hırkayı yere vurdu. Ve ey ayarsız bizi işimizden alı koydun” dedi¹³. Burada Hırka eski bez parçaları anlamında kullanılmıştır. Hırka Arapçada yamalı elbise mânasına gelir. Mehazlerimizde ve türlü vesilelerle XX giyim eşyası mânasına gelen Hırka adı da geçmektedir¹⁴. Hırka entari üzerine giyilen kollu, uzunca elbisedir. Hırkayı orta sınıf halk ve talebe giyerdi. As-tarı ile yüzünün arasına Pamuk döşene-rek dikilirdi. Bunun kısa olanına da (Li-bada) derlerdi.

Sof :

هست صوفي افكده شد صفوت طلب
نه لباس و صوف و خياطي و رب

Türkçesi : “Safveti, temiz kalpli olmayı isteyen ve bunun için çalışan, kimse-lere Sofu derler. Elbise, Sof giymek, ken-di elbisesini dikmek, vakarla ağır ağır yürümek Sofuluk değildir” demektir¹⁵. Bu beyitte geçen giyim eşyası softur. Yün ve yünden, tiftikten dokunan ku-maşlara Sof denildiği gibi yünlü kumaş-lardan yapılan cübbelerde Sof derler¹⁶.

Lavata :

Mesnevî Şerifte :

صوفی کشنه به پیش این لنام
الخیاطه و اللواطه و السلام

Türkçesi : “Bu leimlerin anlayışına göre sofuluk, hayyata ve levata olmuştur

¹³ Aynı eser, cilt 4 sahife 171.

¹⁴ Konya’da Ali Hoca Mescidi duvarına konmuş 1241 (639 H.) tarihli bir kitâbede روقف وسبل علی الصوفین والفقها من اهل الخرقه ibaresi vardır. Hırka ehlinden olan Fakihler ve sufiler üzerine vakfetti demektir. Selçuk devrinde ehl-i Hırka yani Hırka giyenlerden bir sınıf mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁵ İsmail Ankaravî. Mesnevi şerhi. Mısır tab’ı cilt 5 sahife 55.

¹⁶ Hüseyin Kâzım Kadri. Türk lûgatı. cilt 3 sahife 343 Sof’un Ankara, Bağdat, mevcili, ince sof, kalın sof, muhayyer gibi neveleri varsa da en meşhur olanı Ankara sofı idi. Ankara keçile-rinin tiftiği çok iyi olduğu için sofları da ipek gibi ve dayanıklı olurdu.

vesselâm.” Demektir¹⁷. Bu beyitte ge-çen hayyata kelimesi dikmek mânasına-dır. Burada cübbe dikmek ve dikişli çat-malı elbise giymekten kinâyedir.

Boyuna koydukları uzun Rida’ya lavata derler. Mehazlerimiz, başa ve bel-den yukarısına örtülen şal, car ve fota gibi şeyleri (Rida) diye tarif etmektedirler biz buna boyun atkısı veya omuza alınan Şal diyebiliriz.

Cübbe ve Fereci :

Yine Mesnevi’den aldığımız şu iki beyitte Cübbe ve Fereci adı geçmektedir :

صوفی بدرید جبه در حرج
پیشش آمد بعد بدریدن فرج
کرد نام آن دریده فرجی
این لقب شد فاش زان مردنجی

Türkçesi : “Bir sofı darlık ve zah-met vaktında Cübbesini yırttı. Cübbe yırtılınca kendisine ferahlık geldi. Ve yırtılan cübbeye de (Fereci) diye ad koy-du. Bu isim o sırdaş sofudan duyuldu. Ve dağıldı”. demektir¹⁸.

Bu beyitlerle şerhlerinden anlaşıl-dığına göre eskiden sofların giydikleri hırka ve sofların önü —Mevlevî Tennû-releri gibi— göğsünden eteğe kadar ka-palı imiş. Sofunun birisi bunun içinde sı-kılınca ön kısmını yırtmış ve önü yırtılmış şekline de (Fereci) diye ad koymuştur.

Zamanla halk her üste giyilen el-biseye Fereci demiştir. Sonraları büsbü-tün bozularak (Ferace) olmuştur. Eskiden müslüman kadınların sokakta giydikleri üstlük elbiseye Ferace denildiği gibi ule-manın giydikleri pek bol binişler de ferace denmiştir bu geniş ferace atla yapılan me-rasimlerde giyildiği için biniş adı veril-miştir¹⁹.

¹⁷ İsmail Ankaravî Mesnevi şerhi Mısır Tab’ı cilt 5 sahife 55.

¹⁸ Aynı eser cilt 5 sahife 54.

¹⁹ Hüseyin Kâzım Kadri. Türk lûgatı cilt I. sahife 854 ve M. Baha. Türkçe lûgat sahife 503.

III — Başlıklar :

Destar :

Mesnevi Şerifte Hz. Mevlâna :

خویشتن کر خفته کرد آن خوب فر
سخت بیدارست دستارش مبر

Türkçesi : “O nurlu kimseler (Ârifler) eğer kendilerini uyumuş gibi gösteriyorlarsa da ziyade uyanıklardır. Onların sarıklarını alıp kaçma” demektir²⁰.

Ve :

ظاهر دستار چون حلهٔ بهشت
چون منافق اندرون رسوا و زشت

Türkçesi : “sarığın dışı cennet elbiseleri gibi süslü, içi münafık gibi çirkin ve rüsvay...” buyurmuştur²¹.

Destar, sarık demektir. Bilindiği gibi kavuk, külâh ve son zamanlarda fes üzerine sarılan beyaz veya koyu yeşil bez ve tülbent parçasıdır.

Külâh :

Mesnevi Şerifte :

بانکهآزاد کریم کرد آن لعین
کوقت دستار و کله را بر زمین

Türkçesi : “O mel’un haykırdı, ağladı, sarığını ve külâhını yerlere çaldı”²² demektir. Yukarıda yazılan metinlerde Külâh, keykubadî adları da geçmiştir. Mehazlarımızda külâh, başa giyilen, ucu sivri serpuş diye tarif olunmuştur. Külâh, ekseriya beyaz keçeden olup üzerine sarık sarılırdı, Osmanlı devrinde bunun keçe külâh, Mevlvî külâhı, Arnavut külâhı, Aydın külâhı, Tatar külâhı gibi nevilerini görmekteyiz²³.

Üsküf, Börk :

Selçuk Hükümdarlarının ziyafet sofralarında hizmet eden sakiler anlatılırken : آلتون اسکوفلی. آق قبریئل بورکلی سیمین ساف ساقیلرکه

²⁰ İsmail Ankaravî, Mesnevi şerhi. Mısır tab’ı cilt 4 sahife 273.

²¹ Aynı eser, cilt 4 sahife 171.

²² Aynı eser, cilt 4 sahife 311.

²³ Selâl Esad Arseven Sanat Ansiklopedisi. cilt 3, sahife 1189.

Ve :

و آلتون اسکوفلی سیمین ساق ساقیلر

Yani “Altın üsküflü, ak ve kızıl börlü sâkiler mecliste hizmet ediyorlardı” denilmektedir²⁴ şimdi bunları anlatalım :

Üsküf : tepesi devrik, ucu püsküllü bir nevi külâh, başa giyilen eşyadır. Selçuknamelerin ifadesine göre üsküf kadınların giydikleri bir nevi takyedir. Bunun gayet süslü olanları da vardır. Osmanlılar zamanında saray ağalarının giydikleri Altın işlemeli külâhlara da üsküf denilmiştir²⁵. Keçeden veya örme olarak yapılan üsküfün yarısı başa geçer, yarısı da enseye doğru sarkar ki Osmanlı Saraylarında bulunan sultan hanımların resimlerinde benzerleri görülür. XV-XVII. asırlarda Avrupa kadınları da üsküf giymişlerdir²⁶.

Börk :

Börk adıda Mesnevi Şerifte geçer :

زن مکرر کرد و کان با برطله
کیست بر پشت فرو خفته هله

Türkçesi : “Kadın (Ağaç üzerinden) sözünü tekrar etti. Senin, ol bûptulalı yanı börlü olan kimse, arkan üzere aşağı yatmıştır. Kimdir o hele doğru söyle...” demektir²⁷.

Börk, beyaz veya kırmızı çuha veya keçeden yapılırdı. Alt kısmına şerit şeklinde firdolayı kırmızı veya yeşil çuha ve üstüne sırmalar işlendiği de olurdu²⁸.

Osmanlıların ilk Askerleri (Yeniçeriler) için beyaz Börk kabul edilmiştir²⁹.

²⁴ M. Th. Houtsma tab’ı Selçukname sahife 206, Yazıcı zâde Ali Selçuknâmesi sahife 585.

²⁵ Lehçe-i Osman’i cilt I sahife 217.

²⁶ Celâl Esad Arseven Sanat Ansiklopedisi, cilt V. sahife, 2155.

²⁷ İsmail Ankaravî Mesnevi şerhi Mısır tab’ı cilt IV. sahife 421.

²⁸ Celâl Esad Arseven Sanat Ansiklopedisi cilt I. sahife 296.

²⁹ Orhan Gazi kardeşi Alâ üd-din paşaya : — Her ne kim idersen ben ânı kabul iderin. dedi ol eyitti :

— Etraftaki beylerin Börk’ü Kızıldır. Senin Ak olsun. Orhan Gazi emretti. Bilecik’te Börk işlediler. Gaziler ve cemi tevabii Ak börk giydiler. Aşık Paşa zade Tarihi sahife 40.

Bağaltak :

Bu isim de Mesnevi Şerifte geçer :

آنچه پنجه سال با قیدی بیوش
زان نسج خود بغلطای بیوش

Türkçesi : “Elli yıl akıl ile ördüğün, dokuduğun kendi kumaşından bir Bağaltak giy”³⁰ anlamındadır.

Bagaltak Külâh mânâsınadır. Mutlak başa giyilen kisvettir. Kavuk ve kalpak gibi. Aynı zamanda fereci mânâsınada gelir. Acemlerin tekle Kaftan dedikleri esvap gibi. Cümle esvap üzerine giyerler. Ulema libasıdır. Rum ve Arap diyarında ferece yerindedir³¹.

Bagaltak'ın en güzel tarifi İbn-i Batûta seyahatnamesinde geçer: “... Hatun-Sultan Mehmet Özbek hanın ailesi-başına cevahir ile müzeyyen olan, tepesinde tavus tüyü bulunan Bagaltak (bu kelime bazı mehazlarda Bağtak olarak yazılır) namında küçük bir taç ve arkasına cevahir ile süslü ipekli kumaş giyerdi”³².

Selçukîler zamanında insan kıyafetlerini gösteren resimler yapılmış ise de pek azdır, biz bunlardan taş üzerine kabartma olarak, çini üzerine fırça ile yapılmış olanları ile minyatürlerde görülen resimlerden elde edebildiklerimizi aşağıya derc ediyoruz. Bunlar da Selçuk giyim eşyası hakkında bir fikir verebilir.

Söz buraya gelmişken ilâve olarak Selçuk devrinde kullanılan eşyadan bir iki tanesini de kaydetmek istedim.

Selçuk devrinde Bayrak :

Mesnevi Şerifte :

هست بازیمای آن شیر علم
مجبوی از بدھا مکتّم

ve

این بدن مانند آن شیر علم
فکرمی جتیناند اورا دمبدم

³⁰ Mesnevi Şerif tekmile sahife 384.

³¹ Burhan-ı Katı tercümesi.

³² İbn-i Batuta seyahatnamesi Mehmet Şerif tercümesi. cilt I. sahife 373, 368.

Türkçesi : “Sancakların bezinde resmedilmiş bulunan Aslan'ın hareket eylemesi gizli gizli (hafif hafif) esen rüzgârın mevcudiyetinden haber verir ve “İnsan vücudu o Aslanla bayrağın misalidir. Zaman zaman bedeni, fikir hareket ettirir” demektir³³. Bu kayıtlardan Selçuk devri bayraklarında Aslan resmi işlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Şikârı Karaman oğulları devri bayraklarını علم اژدر سرین yani “Ejder başlı bayrak” diye anlatmaktadır³⁴.

Ayna :

Selçukîler zamanında ayna kullanılmıştır. Mesnevi de hazreti Mevlâna :

پیش ترک آیینہ را خوش رنگبیب
پیش زنگی آیینہ ہم زنگیست

Türkçesi : “Türk'ün karşısında ayna güzel renkli, Zencinin karşısında çirkin renkli olur” yani aynada görülen herkesin kendi rengidir,³⁵ buyurmuştur.

Kilim :

Selçukîler zamanında pek güzel Halı, Kilim dokunduğunu biliyoruz. Bunlardan zamanımıza kadar intikal etmiş parçaları da vardır. Kilim adı da Selçuk devrinde yazılmış kitaplara geçmiştir. Şeyh Sadi Gülistanında :

ده درویش در کلیمی بخشیند
و دو پادشاه در اقلیمی نکیند

Yani : “Dokuz Derviş bir Kilimde otururlar. İki Padişah bir iklime sığmaz” demiştir.³⁶

Hazret-i Mevlâna Mesnevi şerifte :

بهر کیکی تو کلیمی را مسوز
ور صدای هر مکس مگذار دوز

³³ İsmail Ankaravî Mesnevî şerhi Mısır tab'ı, cild IV. sahife 353.

³⁴ M. Zeki Oral Karaman oğulları Tarihi ve eserleri sahife 45 (Henüz basılmadı).

³⁵ İsmail Ankaravî, Mesnevi şerhi Mısır tab'ı, cilt III sahife 296.

³⁶ Gülistan sahife 16.

Türkçesi : “Sen bir pire için bir kilimi yakma. Namerdin sesine kulak asma, işinden gücünden olama” demektir.³⁷

Kumaşlar :

I. Alâ üd-din Keykubad’a sunulan eşya sayılırken bazı kumaş adları geçmektedir. “Camedarlar zerduzî atlas bohçalarla içi dolu nefis hilâtlar dürlü dürlü zerbeft kumaşlar rikâp katırları ile getirip”³⁸. Bu ibare bugünkü şivemizle: “El-

bise taşıyanlar altınla dikilmiş Atlas (İpekten yapılmış renkli ve parlak ince kumaş) bohçalarla nefis elbiseler ve çeşit çeşit Zerbeft (Altın tellerle dokunmuş) kumaşları binek katırlarına yükleyerek” diye ifade edilebilir.

Selçuk devrinde dokunan, satılan ve hükümdara takdim olunan kumaşlar hakkında bir fikir vermesi bakımından şu iki misali aldım. Mehazlarımızda bunlardan başka kumaş adları da vardır.

³⁷ İsmail Ankaravî Mesnevi şerhi. Mısır tab’ı, cilt IV. sahife 254.

³⁸ M. Th; Houtsma tab’ı Selçukname sahife 202.